

Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin
İnkisafına
Dövlət Dəstəyi Fondu

9-cu istiqamət: Azərbaycançılıq ideyasının təbliği

Vistər bir azərbaycanlı, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı, istərsə də onun rəhbəri, Prezidenti kimi mənim həyat amalım yalnız sizə - bütün varlığım qədər sevdiiyim Azərbaycan xalqına, dövlətçiliyimizə, ölkəmizin iqtisadi, siyasi, mədəni inkişafına xidmət olmuşdur". Bu fikirlər müasir azərbaycançılıq ideologiyasının banisi Heydər Əliyevə məxsusdur.

I yazı

"Milli mənsubiyyət hər bir insan üçün onun qürur mənbəyidir. Mən həmişə fəxr etmişəm və bu gün də fəxr edirəm ki, mən azərbaycanlıyam!" deyən Heydər Əliyev çağdaş dövlətçilik, azərbaycançılıq ideologiyasının müəllifi kimi yalnız Azərbaycan vətəndaşlarını deyil, dünya azərbaycanlılarını vahid ideologiya ətrafında birləşdirdi. Heydər Əliyev bununla, eyni zamanda, xalqımızın Azərbaycan dövlətçiliyi ətrafında sıx birləşməsinə, milli həmrəyliyə nail olmasına müvəffəq oldu.

Müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı Heydər Əliyevin dövlətçilik təlimi əsl fəaliyyət strategiyası və proqramı kimi bu günün təhlilçiləri tərəfindən xüsusilə qiymətləndirilir. Tarixçi alimlər vurğulayırlar ki, Heydər Əliyev zamanında Azərbaycan dövlətini xilas etməsəydi, indi nə dövlətimiz vardı, nə də xalqımız həmrəyliyə, fikir birliyinə nail olardı. Tarixçilər qeyd edirlər ki, uzun illər öz dövlətçiliyindən və milli-mədəni köklərindən zorla ayrı salınan, Sovet imperiyasının buxovları altında əzilen Azərbaycan xalqı milli və dövlətçilik maraqlarına, soykökünə, tarixinə Heydər Əliyevin böyük və yorulmaz fəaliyyəti nəticəsində qayıda bilib. Tarixçilər haqlı olaraq bildirlər ki, məhz bu amillər Heydər Əliyevin əməli fəaliyyəti və ideyası siyasəti baxışlarının nəticəsində gerçəkləşib.

Bilirik ki, Heydər Əliyev 1993-cü ildə yenidən Azərbaycan rəhbərliyinə qayıdarkən ölkəmiz tamamilə iflic vəziyyətində idi. Əlbəttə, Heydər Əliyevin gərgin fəaliyyətinin ilk dövrləri dağılmaq, məhv olmaq təhlükəsinin astanasında olan Azərbaycan dövlətini xilas etmək oldu. Heydər Əliyev Azərbaycan dövlətini xilas edərək vahid, sarsılmaz bir dövlət qurdu. Bu gün bu dövlətin üçrəngli bayrağı BMT-nin, eləcə də digər təşkilatların özündə əzəmətlə dalğalanır.

Tanınmış azər-

baycanşünas, filologiya elmləri doktoru, professor Nizami Şəmsizadə "Heydər Əliyev və azərbaycançılıq" məqaləsində qeyd edir ki, tarixə Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri kimi daxil olmuş bu əvəzolunmaz insan liderlərə məxsus ən ali keyfiyyətlərə malik idi. Ümummilli lider Heydər Əliyev Azərbaycan üçün çox böyük tarixi nailiyyətlər, tarixi uğurlar və tükənməz dövlətçilik təcrübələri - müstəqil Azərbaycan, əbədi azadlıq qoyub getdi. Onun milli-mədəni tələyimiz, gələcəyə doğru inkişafımız üçün yadigar qoyduğu sərəvətlərdən biri də azərbaycançılıq ideologiyası idi... Heydər Əliyev müstəqillik dövrünün dövlət ideologiyasını formalaşdırarkən XX əsr ziyalıların əsərlərində milli ideya kimi türkçülükə paralel olan azərbaycançılıq yeni tarixi şəraitdə milli dövlətçilik ideologiyası kimi sisteme saldı, ümummilli ideya, dünya azərbaycanlılarının ideologiyası, milli birlik təlimi kimi əsaslandırdı. Bu zaman iki cəhət əsas götürüldü: Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyətinin dövlətçilik ənənələrinə tarixən düzgün yanaşıldı; Azərbaycan ziyalıların ana dili üzərində əsrin önlərindəki fikir mücadilələri özənlənildi".

N.Şəmsizadə qeyd edir ki, hakimiyyətdə olduğu bütün dövrlərdə Heydər Əliyev Azərbaycan dilini milli mənsubiyyətin baş məsələsi kimi diqqət mərkəzində saxlayıb. "Hələ 1978-ci ildə, totalitar ideologiyanın təzyiqi altında Heydər Əliyev böyük cəsarət göstərərək Azərbaycan dilini dövlət dili kimi Azərbaycan SSR-in yeni Konstitusiyasına daxil etdi. Sonralar o, bu təhlükəli tarixi məqamı belə xatırlayırdı: "Yadımdadır, 1978-ci ildə biz Azərbaycanın Konstitusiyasına Azərbaycan dilinin dövlət dili olması haqqında maddə daxil edəndə, Moskvadan bizim başımıza nə qədər oyunlar açıldı, nə qədər təzyiqlər göstərildi. Ancaq biz bu

Heydər Əliyev müasir azərbaycançılıq ideologiyasının banisidir

təzyiqlərə dözdük".

Heydər Əliyevin azərbaycançılıq təlimində dövlətçiliyimizin və ideoloji düşüncəmizin tarixi ənənələri səylə nəzərə alınır. Bununla belə, onun konsepsiyasında tarixiliklə müasirliyin nəzəri vəhdəti əsas yer tutur ki, bu da həmin təlimin gələcəyə yönəlməsini təmin edir. Onun dünya azərbaycanlılarının birinci qurultayındakı nitqi (10 noyabr 2001-ci il) azərbaycançılığın tarixi proqram sənədidir. Buradakı əsas müddəalara nəzər salaraq: "Azərbaycan dövlət müstəqilliyini əldə edəndən sonra azərbaycançılıq aparıcı ideya kimi həm Azərbaycanda, həm də bütün dünyada yaşayan azərbaycanlılar üçün əsas ideya olubdur. Biz həmişə bu ideya ətrafında birləşməliyik. Azərbaycançılıq öz milli mənsubiyyətimizi qoruyub saxlamaq, milli-mədəni dəyərlərini qoruyub saxlamaq, eyni zamanda, onların ümumbəşəri dəyərlərlə sintezində, inteqrasiyasında bəhrələnmək və hər bir insanın inkişafının təmin olunması deməkdir".

Böyük tarixi şəxsiyyət təkcə böyük ideoloq və dövlət xadimi yox, həm də tarixin, cəmiyyətin gedişatını fəhmilə təyin edən mütəfəkkir idi. "Əsrin müqaviləsi" adı ilə tarixə daxil olmuş beynəlxalq neft sazişləri belə tarixi uzaqgörənliyin əyani nümunəsidir. "Əsrin müqaviləsi" ilə Ümummilli lider həm müstəqil Azərbaycanın iqtisadi strategiyasını müəyyənləşdirdi, həm də müstəqil dövlət ideologiyası olaraq azərbaycançılığın iqtisadi təməllərini formalaşdırdı. Bununla da Heydər Əliyev azərbaycançılıq dövlətçiliyə tətbiq etdi, azərbaycançılığa əsaslanan milli dövlət yaratdı, xalqda dövlətçilik hissini formalaşdırdı. Məhz onun sayəsində xalqda dövlətə inam hissi, taxt-taca hörmət gücləndi. Mətləbdən uzaqlaşmadan deyək ki, ulu öndərin azərbaycançılıq təliminin təməlinə məhz Azərbaycan dili dayanır. Azərbaycan dilini bilmədən azərbaycançı olmaq mümkün deyil".

N.Şəmsizadənin vurğuladığına görə, azərbaycançılıq ideologiyası ittihadçılığın əsas prinsiplərindən biri olaraq ünsiyyət birliyini nəzərdə tutur. "Belə birlik isə ana dili, Azərbaycan dili vasitəsilə baş tutur. Elə buna görə də Heydər Əliyev dənə-dənə deyirdi: "Hər bir millətin dili onun üçün çox

əzizdir. Bizim üçün Azərbaycan dili, ana dilimiz həddindən artıq əzizdir. Çünki çox illər ana dilimiz, Azərbaycan dili həyatımızda gəniş yer ala bilməmişdir. Amma buna baxmayaraq, hər bir azərbaycanlı dilin qorunub saxlanması az da olsa, çox da olsa, xidmətlərini göstərmişdir. Xüsusən bizim yazıçılarımız, ədəbiyyatşünaslarımız, şairlərimiz o ağır dövrdə Azərbaycan dilinin yaşamasında böyük xidmətlər göstərmişlər. Mən bu gün böyük iftixar hissi ilə deyə bilərəm ki, Azərbaycan dili XX əsrdə böyük inkişaf yolu keçmişdir. İndi baxın, bizim dilimiz nə qədər zəngindir, nə qədər məlahətli, nə qədər şirindir və bütün fikirləri ifadə etməsi üçün nə qədər söz ehtiyatlarına malikdir.

Biz Azərbaycanda Azərbaycan dilinin hakim olmasını, Azərbaycan dilinin getdikcə inkişaf etməsini təmin edəcəyik".

Göründüyü kimi, Ümummilli lider "Azərbaycan dili" sözlərini təkrar etməkdən doymur, əksinə, onu dilə gətirməkdən dərin zövq alır, milli qürur duyurdu. Bu, hər şeydən öncə onun dilimizə məhəbbətindən irəli gəlirdi. O, dünya azərbaycanlılarına üzünü tutub deyirdi ki, siz hər biriniz yaşadığınız ölkənin dilini bilməlisiniz, o ölkənin adət-ənənələrini mənimsəməli və ona hörmət etməlisiniz. Amma, bununla belə, harada yaşamağınızdan asılı olmayaraq, Azərbaycan dilini unutmamalı, onu yaşatmalı və inkişaf etdirməlisiniz. Heydər Əliyev nəinki dilimizi sevirdi, həmçinin, daim onun tərəqqisi üçün, bütün dünyada nüfuzunun qorunması üçün səylə çalışırdı".

N.Şəmsizadənin qeydlərinə görə, Heydər Əliyev

problemi, filoloji fikir məsələsi deyil, azərbaycançılıq fəlsəfəsinin təməli deyil idi. O, dilin tələyinə millət və dövlətin tələyi kimi baxır, böyük inamla belə qənaətə gəlirdi ki, "Müstəqil Azərbaycan Respublikasının gələcəyi üçün ən əsas vasitələrdən biri ana dilimizin, dövlət dilimizin inkişaf etdirilməsidir".

N.Şəmsizadənin fikrinə, Heydər Əliyev təkcə dövlətçiliyə, milli ideologiyaya deyil, ümumən mədəniyyətin tarixi tələyinə dil prizmasından nəzər salırdı. "Çünki dil milli-mədəni varlığın ifadəsidir, dilin inkişafı milli şüurun dirçəlişini əks etdirir, milli-mədəni özünüdərk ana dilinə münasibətdən başlanır. "Dil xalqın böyük sərvətidir. Ədəbi dilin tərəqqisi olmadan mədəniyyətin tərəqqisi ifadə olunub. Heydər Əliyev çox gözəl bildirirdi ki, Şərqi, türk-islam dünyasının, xüsusən də Azərbaycanın bütün fəlsəfi təlimləri əsasən bədii ədəbiyyata bağlı olub onun bətnindən boy atmışdır. Ona görə də azərbaycançılıq fəlsəfəsini formalaşdırarkən o, Azərbaycan ədəbiyyatına sistemli şəkildə istinad edirdi. Azərbaycanda hakimiyyətin ilk günlərindən (1969), hələ bundan əvvəl DTK-nın rəhbəri olarkən Heydər Əliyev ədəbiyyatı, mədəniyyəti, hər şeyi dövlətçiliyə tabe etməyə nail oldu. Başqa sözlə desək, Azərbaycanın tarixi tələyi ilə bağlı bütün fikirlərə dövlətçilik mənafeələrindən nəzər salmağa başladı. Dövlət rəhbərləri arasında ilk dəfə məhz Ümummilli lider ədəbiyyatla cəmiyyətin münasibətlərini sahmana saldı. Yazıçının tarixi qiymətini verməyin dövlət mexanizmini hazırladı və şəxsi təcrübədə əyniləşdirdi".

Heydər Əliyevin "Kitabi Dədə Qorqud", M.Füzuli və "Manas" haqqında fərmanlarını və fikirlərini xatırladan professor vurğulayır ki, "Heydər Əliyev bununla ədəbiyyat vasitəsilə türk birliyini yaratmaq yolunu göstərdi...".

İradə SARIYEVA
Yazı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə çap olunur.